

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-181/19

Jobcenter Krefeld – Widerspruchsstelle *versus* JD

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud
Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen)

Euroopa Kohtu (suurkoda) 6. oktoobri 2020. aasta otsus

Eelotsusetaotlus – Isikute vaba liikumine – Töötajad – Määrus (EL) nr 492/2011 – Artikli 7 lõige 2 – Võrdne kohtlemine – Sotsiaalsed soodustused – Artikkel 10 – Koolis käivad lapsed – Direktiiv 2004/38/EÜ – Artikkel 24 – Sotsiaalabi – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Artikkel 4 – Artikkel 70 – Mitteosamakselised rahalised erihüvitised – Võõrtöötaja, kelle ülalpeetavad lapsed käivad vastuvõtvast liikmesriigis koolis

1. *Isikute vaba liikumine – Töötajad – Pereliikmete elamisõigus – Võõrtöötaja või endise võõrtöötaja laps, kes omandab vastuvõtvast liikmesriigis haridust – Selle lapse eest tegelikult hoolitsev vanem – Üksnes määruse nr 492/2011 artikli 10 põhinev elamisõigus – Direktiivis 2004/38 ette nähtud tingimuste täitmise kohustus – Puudumine – Selle vanema ilmajäämine töötaja staatusest – Mõju puudumine (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 492/2011, artikkel 10; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38)*

(vt punktid 35, 37–39 ja 49)

2. *Isikute vaba liikumine – Töötajad – Võrdne kohtlemine – Sotsiaalsed soodustused – Mõiste – Sotsiaalhüvitis, mille eesmärk on tagada selle saajale elatusvahendid – Hõlmamine (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 492/2011, artikli 7 lõige 2)*

(vt punktid 41 ja 42)

3. *Isikute vaba liikumine – Töötajad – Võrdne kohtlemine – Sotsiaalsed soodustused – Subjektid – Võõrtöötaja või endise võõrtöötaja laps, kes omandab vastuvõtvast liikmesriigis haridust – Selle lapse eest tegelikult hoolitsev vanem – Selle vanema ilmajäämine töötaja staatusest – Mõju puudumine (ELTL artikkel 45; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 492/2011, artikli 7 lõige 2 ja artikkel 10)*

(vt punktid 43–48 ja 50–55)

4. *Isikute vaba liikumine – Töötajad – Võrdne kohtlemine – Sotsiaalsed soodustused – Riigisisised õigusnormid, mille kohaselt jäetakse hüvitistest toimetuleku tagamiseks ilma endine võõrtöötaja ja tema lapsed, kes võivad tugineda autonoomsele elamisõigusele laste kooliskäimise tõttu vastuvõtvast liikmesriigis – Lubamatus – Põhjendatus – Erand liidu kodanike võrdse kohtlemise põhimõttest sotsiaalabi valdkonnas – Kohaldamatus – Liidu kodanik, kellel on elamisõigus ka tööotsijana – Mõju puudumine*
(Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 492/2011, artikli 7 lõige 2 ja artikkel 10; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38, artikli 24 lõige 2)

(vt punktid 55, 58–65, 69–73, 77 ja 79 ning resolutsiooni punkt 1)

5. *Sotsiaalkindlustus – Võõrtöötajad – Võrdne kohtlemine määruse nr 883/2004 artikli 4 tähenduses – Kohaldamisala – Mitteosamakselised rahalised erihüvitised – Lisamine*
(Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 883/2004, artikli 3 lõige 3, artikkel 4 ja artikli 70 lõige 2)

(vt punkt 83)

6. *Sotsiaalkindlustus – Võõrtöötajad – Võrdne kohtlemine – Riigisisised õigusnormid, mille kohaselt jäetakse mitteosamakselistest rahalistest erihüvitistest ilma endine võõrtöötaja ja tema lapsed, kes võivad tugineda autonoomsele elamisõigusele laste kooliskäimise tõttu vastuvõtvast liikmesriigis – Lubamatus – Põhjendatus – Erand liidu kodanike võrdse kohtlemise põhimõttest sotsiaalabi valdkonnas – Kohaldamatus*
(Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 883/2004, artikli 3 lõiked 1 ja 3, artikkel 4 ja artikli 70 lõige 2, ning määrus nr 492/2011, artikkel 10; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38, artikli 24 lõige 2)

(vt punktid 84–89 ja resolutsiooni punkt 2)

Kokkuvõte

Endist võõrtöötajat ja tema lapsi, kellel on elamisõigus laste kooliskäimise tõttu, ei saa riigisiseses õiguses ette nähtud põhihüvitistest automaatselt ilma jätta põhjendusel, et see töötaja on jäänud töötuks

JD on Poola kodanik, kes elab alates 2013. aastast koos kahe alaealise tütreaga Saksamaal, kus mõlemad tütreid käivad koolis. JD töötas 2015. ja 2016. aastal selles liikmesriigis mitmel töökohal ning jäi seejärel töötuks. Septembrist 2016 kuni juunini 2017 sai perekond muu hulgas Saksa õigusnormides ette nähtud sotsiaalkaitse põhihüvitist, st JD ise sai täiendavat töötushüvitist (*Arbeitslosengeld II*) ja laste eest sai ta sotsiaaltoetust (*Sozialgeld*). Alates 2. jaanuarist 2018 on JD taas töötanud Saksamaal täistööajaga.

JD taotles Saksamaa pädevalt asutuselt Jobcenter Krefeld nende hüvitiste maksmise jätkamist juunist detsembrini 2017. Nimetatud asutus jättis tema taotluse siiski rahuldamata põhjendusel, et vaidlusalusel ajavahemikul ei olnud JD enam töötaja staatuses ning elas Saksamaal tööotsijana. JD esitas selle otsuse peale kaebuse, mis rahuldati. Jobcenter Krefeld esitas seejärel apellatsioonkaebuse Landessozialgericht Nordrhein-Westfalenile (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgem sotsiaalkohus, Saksamaa).

Viimati nimetatud kohtu eelotsusetaotlust lahendades täpsustas Euroopa Kohtu suurkoda 6. oktoobri 2020. aasta otsuses õigusi, mis on endisel võõrtöötajal, kelle ülalpidamisel on vastuvõtvast liikmesriigis koolis käivad lapsed, võttes arvesse määrusi nr 492/2011¹ ja nr 883/2004² ning direktiivi 2004/38³.

Olles märkinud, et kõnealuseid sotsiaalkaitsehüvitisi võib pidada „sotsiaalseks soodustuseks“ määruse nr 492/2011 tähenduses, otsustas Euroopa Kohus esiteks, et selle määrusega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt jäetakse endine võõrtöötaja ja tema lapsed igal juhul automaatselt ilma õigusest sellistele hüvitistele, kuigi neil on nimetatud määruse alusel⁴ autonoomne elamisõigus laste kooliskäimise tõttu.

Sellele järeldusele jõudmiseks märkis Euroopa Kohus esmalt, et elamisõigus, mis on antud (endise) võõrtöötaja lastele selleks, et tagada nende õigus haridusele, ning neid hooldava vanema tuletatud elamisõigus põhinevad algul selle vanema töötaja staatusel. Ent kui elamisõigus on omandatud, muutub see autonoomseks ja võib kesta ka pärast töötaja staatusest ilmajäämist. Seejärel leidis Euroopa Kohus, et isikutel, kellel on selline elamisõigus, on ka määruses nr 492/2011⁵ ette nähtud õigus liikmesriigi kodanikega võrdsele kohtlemisele sotsiaalsete soodustuste valdkonnas, isegi kui need isikud ei saa enam tugineda töötaja staatusele, millel algul põhines nende elamisõigus. Selline tõlgendus takistab isikul, kes kavatseb koos perekonnaga lahkuda oma päritoluliikmesriigist, et minna tööle teise liikmesriiki, sattumast olukorda, kus ta peab töötaja staatuse kaotamise korral katkestama oma laste kooliskäimise ja minema tagasi oma päritoluriiki, sest ta ei saa taotleda riigisiseses õiguses ette nähtud sotsiaaltoetusi, mis tagaksid neile selles liikmesriigis piisavad elatusvahendid.

Lõpuks leidis Euroopa Kohus, et sellises olukorras nagu käesolevas asjas ei või vastuvõttev liikmesriik tugineda direktiivis 2004/38⁶ ette nähtud erandile võrdse kohtlemise põhimõttest sotsiaalabi valdkonnas. See erand võimaldab keelduda sotsiaalabi andmisest teatavatele isikute kategooriatele – näiteks isikutele, kellel on selle direktiivi alusel elamisõigus vastuvõtvast liikmesriigis töö otsimiseks –, et vältida olukorda, kus need isikud koormavad põhjendamatult vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalsüsteemi. Sellist erandit tuleb aga tõlgendada kitsalt ning seda saab kohaldada vaid isikutele, kelle elamisõigus põhineb üksnes nimetatud direktiivil. Käesolevas kohtuasjas on huvitatud isikutel kahtlemata elamisõigus selle direktiivi alusel⁷, sest asjaomane vanem on töötaja. Kuna nad võivad tugineda ka autonoomsele elamisõigusele määruse nr 492/2011 alusel, ei saa nende suhtes seda erandit siiski kohaldada. Riigisisised õigusnormid, mille alusel on välistatud nende õigus saada sotsiaalkaitsehüvitisi, kehtestavad seega sotsiaalsete soodustuste valdkonnas erineva kohtlemise võrreldes oma riigi kodanikega ning see on määrusega⁸ vastuolus.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määrus (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires (ELT 2011, L 141, lk 1).

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46).

⁴ Määruse nr 492/2011 artikkel 10.

⁵ Määruse nr 492/2011 artikli 7 lõige 2.

⁶ Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2.

⁷ Direktiivi 2004/38 artikli 14 lõike 4 punkt b.

⁸ Määruse nr 492/2011 artikli 7 lõige 2 koostoimes määruse artikliga 10.

Teiseks otsustas Euroopa Kohus, et (endisel) võõrtöötajal ja tema lastel, kellel on määruse nr 492/2011 alusel elamisõigus ja kes on hõlmatud vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemiga, on ka määrusest nr 883/2004⁹ tulenev õigus võrdsele kohtlemisele. Asjaolu, et nende õigus saada kõne all olevaid sotsiaalkaitsehüvitisi on välistatud, tähendab seega erinevat kohtlemist võrreldes oma riigi kodanikega. Selline erinev kohtlemine on vastuolus viimati nimetatud määrusega¹⁰, kuna direktiivis 2004/38¹¹ ette nähtud erand ei ole samadel põhjustel, mida Euroopa Kohus selgitas seoses määrusega nr 492/2011, sellise töötaja ja tema koolis käivate laste olukorras kohaldatav.

⁹ Määruse nr 883/2004 artikkel 4.

¹⁰ Määruse nr 883/2004 artikkel 4.

¹¹ Direktiivi 2004/38 artikli 24 lõige 2.